

طراحی الگوی تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی: شرایط، تعاملات و پیامدها (مورد مطالعه: روستای کیخا، شهرستان زابل)

مژگان صبحی‌مقدم^{۱*}، عنایت عباسی^۲، مسعود بیژنی^۲

۱- کارشناسی ارشد، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۲- استادیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

حکمه

تاریخ دریافت: ۰۶ مهر ۱۳۹۵
تاریخ پذیرش: ۱۳ خرداد ۱۳۹۶

مطالعه حاضر با هدف بررسی شرایط، تعاملات و پیامدهای تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا از توابع شهرستان زابل واقع در استان سیستان و بلوچستان انجام شده است. پژوهش از نوع تحقیقات کیفی است که به روش مطالعه موردی در سال ۱۳۹۲ انجام شده است. روستای کیخا مورد مطالعه و واحد تجزیه و تحلیل، اهالی پیشرو عضو سازمان مردم‌نهاد محلی بودند. نمونه‌های مورد مطالعه با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند گلوله برفی انتخاب شدند (n=۱۶). مشاهده، مصاحبه عمیق و بررسی اسناد و مدارک ابزار اصلی گردآوری اطلاعات بودند. روایی و پایایی تحقیق با استفاده هم‌زمان از سه روش در جمع‌آوری داده‌ها، ایجاد پایگاه داده و بهره‌گیری از نظرات مصاحبه‌شوندگان در تکمیل و اصلاح گزارش تحقیق بررسی شد. داده‌های جمع‌آوری شده در سه بخش آمار توصیفی، کاربرد فن شمارش و روش کدگذاری تجزیه و تحلیل شدند. با توجه به نتایج پژوهش، سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا مطابق با مدل پارادایمی استراوس و کربین تحت تأثیر شرایط زمین‌های، شرایط علی و شرایط مداخله‌گر تشکیل شده است. تشکیل این سازمان، زمینه ایجاد تعاملاتی بین مردم و مسئولان را فراهم آورده است. همچنین پیامدهای آموزشی و یادگیری، توانمندسازی زنان، بهداشتی و زیست‌محیطی، اجتماعی و جهان‌شهری، اقتصادی و عمران روستایی و روان‌شناسی را برای مردم به همراه داشته است.

کلیدواژه‌ها:

سازمان مردم‌نهاد محلی، مشارکت، مصاحبه عمیق، مطالعه موردی، روستای کیخا

مقدمه

سیاسی و اداری (Abdollahi, 2005:48). سازمان‌های محلی متفاوتی از قبیل شوراهای دهیاری‌ها در روستاها فعالیت می‌کنند که وابسته به دولت هستند، اما سازمان‌های محلی مردم‌نهاد منشأ بومی دارند و غیردولتی و اثرگذارترند.

سازمان محلی در اکثر استان‌های ایران تشکیل شده است، در این میان استان سیستان و بلوچستان یکی از استان‌های نوپا در زمینه تشکیل سازمان محلی است. دلیل اصلی تشکیل سازمان محلی در منطقه مورد مطالعه (روستای کیخا)، اجرای پروژه بین‌المللی منارید^۲ در شهرستان تازه تأسیس هامون است. هدف از اجرای پروژه بین‌المللی منارید شناسایی و رفع خلأها و موانع قانونی و ساختاری در مدیریت یکپارچه منابع طبیعی، تقویت و افزایش هماهنگی بین‌بخشی و تمرین نحوه اجرایی شدن برنامه اقدام ملی مقابله با بیابان‌زایی در کشور است (Yari, 2013:15). با توجه به اهداف پروژه منارید برای احصای مشکلات و راه حل‌های منطقه از جامعه محلی و برای جلوگیری از هرگونه مداخله‌گری نظرات کارشناسی و ممانعت از خودسانسوری مردم

فرایند جهانی‌سازی در قرن بیستم موجب اهمیت‌یافتن سازمان‌های مردم‌نهاد^۱ شد (Richard, 2012). سازمان ملل در سال ۱۹۹۵ طی گزارشی بیان کرد که در سی سال گذشته دو میلیون سازمان غیردولتی در ایالات متحده آمریکا پا به عرصه وجود نهادند. در اروپا هم سازمان‌های غیردولتی در قرن شانزدهم میلادی به منظور پیشبرد اهداف سیاسی و اجتماعی توسعه یافت. سازمان‌های غیردولتی در کشورهای دیگر نظیر روسیه، هندوستان، چین، برزیل و کنیا نیز فعالیت می‌کنند. در ایران نیز شدت احساس نیاز مردم در خصوص ایجاد نهادهای محلی به حدی بود که پیش از انقلاب مشروطه به صورت خودجوش این نهادها شکل گرفتند (Mahdavi Amiri, 2006:83). دو نوع سازمان مردم‌نهاد در کشور وجود دارد. سازمان‌های مردم‌نهاد با منشأ روستایی (محلی) و سازمان‌های مردم‌نهاد با منشأ شهری. سازمان‌های مردم‌نهاد با منشأ روستایی و محلی در مکانی ویژه و حوزه کوچک فعالیت می‌کنند و بیشتر کارکرد و زمینه اجتماعی دارند تا کارکردهای

2. Menarid

1. Community Based Organizations (CBOs)

* نویسنده مسئول:

دکتر عنایت عباسی

نشانی: تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی.

تلفن: ۶۰۸۹۴۶۸ (۹۱۲) +۹۸

پست الکترونیکی: enayat.abbasi@modares.ac.ir

(Doosti Sabzi, 2016:113). چشیره^۵ و همکاران معتقدند که در دهه‌های اخیر گذر از دولت به سوی فرایندهای نوین اداره نواحی روستایی یعنی حکمروایی در مناطق روستایی مطرح است که مرز بین حکومت و جامعه مدنی محسوب می‌شود و به نحوی بر مشارکت حکومت‌ها، شرکت‌های خصوصی، شهروندان و اجتماعات محلی برای طراحی و اجرای سیاست‌های اقتصادی و اصلاحات اجتماعی و زیست‌محیطی دلالت دارد (Badri, Akbarian & Ghassabi, 2013:254).

در این راستا، برنامه‌ریزی توسعه نواحی روستایی، با در نظر گرفتن ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی فرهنگی، محیط‌زیستی، کالبدی و نهادی و با درک واقع‌بینانه نیازهای روستاییان، مستلزم تغییر نگرش متولیان برنامه‌ریزی و ساختار شکنی در رویکردهای مرسوم است (Badri, Bayat, Azizi, & Hosseini Roodbaraki, 2013:749). در این زمینه بانک جهانی (۲۰۰۹) معتقد است که تکیه بر جوامع و مدیریت محلی برای تأمین نیازهای اساسی مقوله‌ای ضروری است (Badri, Akbarian & Ghassabi, 2013:254).

در راستای توسعه روستایی و جلب مشارکت مردم محلی، پروژه‌های مختلفی اجرا شده است که یکی از آن‌ها پروژه بین‌المللی منارید^۶ است که در صدد رفع چالش‌های توسعه روستایی ایجاد شده است^۷. هدف این پروژه، ارائه چارچوب‌ها و الگوهای مدیریت جامع و یکپارچه منابع طبیعی با مشارکت جوامع محلی است. سازمان‌های غیردولتی، سازمان‌های غیرانتفاعی و داوطلبان‌های هستند که برای تأمین هدف‌های گسترده‌ای در زمینه توسعه پایدار، محیط زیست، کاهش فقر، گسترش برابری و دفاع از حقوق بشر فعالیت می‌کنند. ویژگی کلیدی در کارکرد این سازمان‌ها پاسخ‌گویی به نیازهای همگانی در راستای تأمین مشارکت و توانمندسازی مردم است.

طی سال‌های ۱۹۵۰-۱۹۶۰، فعالیت سازمان‌های غیردولتی بر افزایش درآمد کشاورزان فقیر متمرکز شده بود، در دهه ۱۹۷۰

به دلیل ملاحظات مختلف، از سازمان مردم‌نهاد ملی‌ای به نام توسعه یاران‌مهر^۳ برای فراهم کردن مقدمات تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد محلی کمک گرفته شد. این سازمان مردم‌نهاد در مدت شش ماه حضور در منطقه ابتدا به بررسی و شناسایی منطقه پرداخت. سپس برای پیگیری‌های بعدی به منظور سازمان‌دهی مردم، به تشکیل سازمان‌های محلی در چهار روستا اقدام کرد که یکی از این سازمان‌ها در روستای کیخا است (Hamidi, 2012:15). اگرچه سابقه مشارکت مردم در سیستان و اصطلاحی به نام اشرف یا حشر^۴ که همان مشارکت در لایروبی انهار بوده است، هر ساله تکرار می‌شود و سابقه‌ای تاریخی دارد، سازمان محلی تشکیل شده در روستای کیخا، در قالب پروژه منارید نوپاست، ساختار جدیدی دارد و با اهدافی چون همکاری و تبادل نظر درباره حل مشکلات روستا، رفع نیازهای اقتصادی اهالی، آموزش شیوه‌های پس‌انداز و مدیریت اقتصادی خانوار، یادگیری اجتماعی، صرفه‌جویی در زمان و هزینه و نگاه کلان به مدیریت پایدار منابع طبیعی تشکیل شده است.

به علاوه، در مقایسه با روستاهای دیگر هدف پروژه منارید، مردم روستای کیخا در تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی موفق‌تر از دیگر روستاها عمل کرده‌اند. با تشکیل این سازمان، این سؤالات مطرح است که شرایط (زمینه‌ای، علمی و مداخله‌گر) اثرگذار بر تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا کدامند؟ تشکیل این سازمان محلی چه تعاملاتی را در روابط مردم با مردم، مردم با مسئولان و مردم با محیط زیست به همراه داشته است؟ پیامدهای تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی مذکور در روستای کیخا چه بوده است؟ تحقیق حاضر در پاسخ به پرسش‌های مذکور انجام شده است. با پاسخ به این سؤالات می‌توان ضمن بررسی روند تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی موفق، از آن به عنوان الگویی برای تشکیل چنین سازمان‌هایی در سایر روستاهای هدف نیز استفاده کرد.

مروری بر ادبیات موضوع

یکی از مهم‌ترین شاخص‌های مورد نیاز توسعه، پایداری آن است و این پایداری نیازمند دخالت و مشارکت مردم است. بی‌توجهی به مشارکت و خواست روستاییان چالش‌های فراوانی را در فراگرد توسعه روستایی، در پی خواهد داشت (Shafiee Sabet

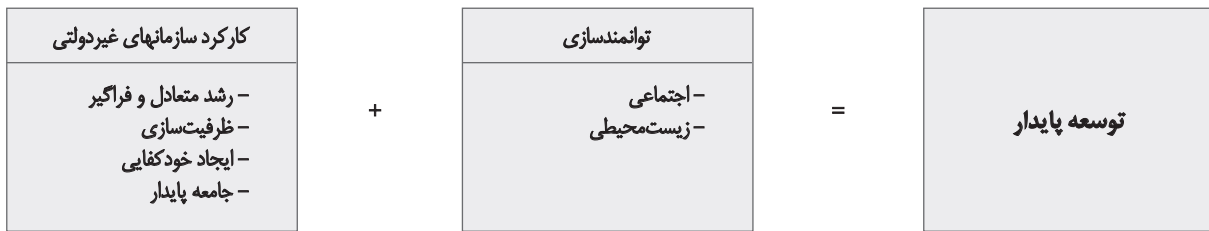
۳. سازمان مردم‌نهاد توسعه یاران‌مهر سازمان مردم‌نهاد زیست‌محیطی‌ای است که با پروژه منارید به منظور تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد محلی در محدوده پروژه همکاری کرده است. ارائه آموزش‌های زیست‌محیطی به مردم و انجام اقدامات مرتبط به توانمندسازی مردم محلی از جمله وظایف مهم این سازمان مردمی است. برگزاری نشست با کارشناسان و مسئولان مربوطه پروژه، برگزاری نشست با نمایندگان شوراهای روستایی و معتمدان محلی، برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌های توجیهی و آموزشی برای مردم محلی در روستاهای تحت پوشش پروژه از جمله فعالیت‌های این سازمان مردم‌نهاد به منظور تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد محلی در روستاهای هدف تحت پوشش پروژه منارید و از جمله تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا (منطقه مورد مطالعه تحقیق حاضر) است.

4. Asher

5. Cheshire

6. Middle East and North Africa Regional programme for Integrated Sustainable Development (MENARID)

۷. صندوق تسهیلات محیط زیست جهانی (GEF) با همکاری دفتر توسعه سازمان ملل (UNDP) به اجرای پروژه‌ای با نام «تقویت و انسجام سازمانی برای مدیریت یکپارچه منابع طبیعی» در کشور اقدام کرده است. اهداف اصلی پروژه بین‌المللی منارید عبارت است از: شناسایی و رفع خلأها و موانع قانونی و ساختاری موجود در مدیریت یکپارچه منابع طبیعی و هم‌راستا با سیاست‌ها و اولویت‌های تسهیلات محیط زیست جهانی در چهار زمینه جلوگیری از تخریب سرزمین، حفاظت از تنوع زیستی، تعدیل آثار تغییر اقلیم و مدیریت آب‌های بین‌المللی از طریق توسعه و تقویت سطح دانش و آگاهی کارشناسان و بهره‌برداران محلی، ظرفیت‌سازی و توانمندسازی برای تحقق انسجام سازمانی و نیز ارائه شیوه‌های موفق مدیریت پایدار منابع آب و اراضی، افزایش بهره‌وری در بخش‌های کشاورزی و منابع طبیعی و معرفی روش‌های اصولی پیشگیری از تغییر کاربری اراضی و تخریب سرزمین، طراحی نظام‌های پیش‌آگاهی و هشدار برای کاهش آثار خشکسالی و تعمیق‌دادن دستاوردهای آن به مناطق دیگر و همچنین سطوح بالاتر در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی کشور. مدت اجرای این پروژه پنج سال است که با بهره‌گیری از مشاوران ملی و بین‌المللی و جوامع محلی برای تحقق اهداف پروژه به انجام خواهد رسید.

مجله پژوهش‌های روستایی

تصویر ۱. چهارچوب عملکرد سازمان‌های غیردولتی در ترویج توسعه پایدار اجتماعی (Srivastava & Paliwal, 2013, 16)

هدف شناسایی و تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد محلی در ایران و دیگر کشورها انجام شده است. در ادامه، به چند مورد از این تحقیقات اشاره می‌شود. تشکیل نهضت چیکو به عنوان سازمان مردم‌نهاد محلی از راهکارهای استفاده از توان مردم محلی در حفاظت از محیط زیست است (Setayesh, 1998:86). چیکو یعنی به آغوش گرفتن درخت برای حفظ آن. در قالب این نهضت، مردم محلی با درآغوش کشیدن درختان مانع از قطع آنان می‌شوند. این نهضت نمونه‌ای بارز از اتحاد مردم روستا را برای حفظ محیط-شان نشان می‌دهد. هاشمی و همکاران (Hashemi, Imeni, Motiei, Langroudi, Ghadiri Masum, & Rezvani, 2013:12) در تحقیق خود با عنوان «توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر نهادهای محلی در استان یزد» بیان کردند که کارآفرینی یکی از راهبردهای توسعه جوامع است که می‌تواند با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و فرصت‌های سودآور و کشف‌نشده، به رشد اقتصادی منطقه منجر شود.

همچنین برنامه عمران ملل متحد (UNDP, 2013:17-62) در مطالعه‌ای موردی با عنوان «مدیریت جامعه محور منابع طبیعی^۸ در افغانستان» به تعیین و تعریف نیازها و ظرفیت‌های روستاها و همچنین بسیج جوامع محلی پرداخت. از اهداف این پژوهش می‌توان به ظرفیت‌سازی و توسعه نهادی مدیریت زیست‌محیطی، اجرای پروژه‌های آزمایشی با کمک جوامع محلی و تشریک مساعی با جوامع محلی شرکت‌کننده در زمینه مدیریت منابع اشاره کرد. برنامه عمران ملل متحد (UNDP, 2013) در مطالعه موردی دیگری به بررسی شبکه مردمی و دانش بومی برای ظرفیت‌سازی در منطقه مونتین^۹ آسیای جنوب شرقی پرداخته است. از جمله اهداف تحقیق او سازمان‌دهی و پشتیبانی از کار گروهی متبحران بومی جوامع محلی، مهیا کردن شرایطی برای حفظ دانش بومی بوده است. از نتایج این مطالعه می‌توان به ایجاد نمایشگاه بذر روستا، ایجاد بازارهای محلی، ظرفیت‌سازی شبکه‌های محلی و حضور و اظهار نظر افراد بومی در فرایندهای منطقه اشاره کرد. سوانسون (Swanson, 2008:41-43) بیان کرد که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر پایداری سازمان‌های محلی کشاورزان برخورداری اعضا از مهارت‌های رهبری، حساب‌رسی مالی، مدیریتی و سازمانی و نوع و گستره خدماتی است که این

بر رهیافت توانمندسازی برای کاهش فقر، در دهه ۱۹۸۰ بر زنان و محیط زیست و در دهه ۱۹۹۰ بر توسعه پایدار متمرکز شده بود (Samuel & Thanikachalam, 2003:15). در سال‌های اخیر، طیف گسترده‌ای از بازیگران و محققان سیاسی تأکید کرده‌اند که سازمان‌های غیردولتی می‌توانند نقش مهمی در حفاظت از محیط زیست به‌ویژه در سطح جوامع کشورهای در حال توسعه ایفا کنند (Wright & Anderson, 2013). سازمان‌های غیردولتی کارکردهایی در زمینه ایجاد رشد متعادل و فراگیر، ظرفیت‌سازی، ایجاد خودکفایی و برقراری جامعه پایدار دارند که از طریق این کارکردها و توانمندسازی مردم در بعد اجتماعی و زیست‌محیطی به تحقق توسعه پایدار منجر می‌شوند (تصویر شماره ۱).

در همین زمینه، به باور برخی از محققان، سازمان‌های مردم‌نهاد کارکردها و نقش‌های متعددی دارند که از طریق آن به مردم روستایی کمک می‌کنند تا توانمند شوند و سرانجام به توسعه پایدار دست یابند. این سازمان‌ها از طریق کمک‌های مالی، ظرفیت‌سازی و ایجاد اعتماد به نفس در مردم محلی نقش خود را ایفا می‌کنند. چنین سازمان‌هایی همچنین جوامع را در جهت مشارکت در پروژه‌ها و کمک بهبود زندگیشان یاری می‌رسانند (Nikkhah & Redzuan, 2010:87). در مجموع، بررسی مدل‌ها و نظریاتی که چگونگی اثرگذاری سازمان‌های غیردولتی زیست‌محیطی را بر توسعه پایدار ترسیم می‌کنند، نشان داده‌اند این سازمان‌ها با ایفای نقش‌های اجرایی، مشارکتی و تسهیلگری در تحقق ابعاد سه‌گانه اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی توسعه پایدار مؤثر بوده‌اند. در اکثر مطالعات انجام‌شده، مشخص شده است که سازمان‌های غیردولتی نقش اصلی خود را از طریق افزایش آگاهی و دانش زیست‌محیطی اقشار مختلف مردم و متعاقب آن فشار بر سیاستمداران و قانونگذاران به منظور مشارکت سازمان‌های غیردولتی در تدوین و تصویب قوانین و مقررات به منصفه ظهور می‌گذارند.

از جمله زیرمجموعه‌های سازمان‌های غیردولتی، تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد محلی است که در قالب کوچک‌تری از آن قرار دارد. بهبود وضعیت محیط زیست، افزایش سطح رفاه اقشار محروم، مطرح‌ساختن برنامه‌ای مشترک و دسته‌جمعی و تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری، از جمله اهداف تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد است. در این راستا، به منظور شناخت این عوامل، مطالعات بسیاری در شرایط مختلف زمانی و مکانی با

8. Community-Based Natural Resource Management

9. Montane

مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا به تعداد ۳۳ نفر بودند که از این تعداد، ۱۸ نفر زن و ۱۵ نفر مرد هستند. در تحقیق حاضر از دو نوع نمونه‌گیری به صورت هم‌زمان استفاده شده است. این دو نوع نمونه‌گیری شامل نمونه‌گیری هدفمند^{۱۰} و نمونه‌گیری نظری^{۱۱} است. از نمونه‌گیری هدفمند برای انتخاب افراد مصاحبه‌شده و از نمونه‌گیری نظری برای تشخیص تعداد افراد، تعیین محل داده‌های مورد نیاز و یافتن مسیر استفاده می‌شود (Mohammadpour, 2013:33-81). عمل انتخاب نمونه‌ها به روش گلوله برفی^{۱۲} یا زنجیره‌ای انجام گرفت. گیلهام (۲۰۰۲) بیان کرد در تحقیقات کیفی، مصاحبه^{۱۳}، مشاهده^{۱۴}، روش‌های اسنادی^{۱۵} و ضبط صدا یا تصویر، روش‌های اصلی گردآوری اطلاعات هستند. در تحقیق حاضر، در مرحله اول به تحقیق کتابخانه‌ای و اینترنتی درباره سازمان‌های مردم‌نهاد محلی اقدام شد. سپس اسنادی پیرامون پروژه منارید، روستای مدنظر و اهالی آن دریافت و مطالعه شد. علاوه بر این، با مراجعه چندین باره به روستا به صورت متوالی قبل از شروع تحقیق و انجام مطالعه اکتشافی اطلاعات کلی درباره موقعیت روستا، اهالی و موضوع مورد مطالعه کسب شد.

روش اصلی گردآوری داده‌ها مصاحبه عمیق با نمونه‌های مطالعه‌شده یعنی اعضای پیشروی عضو سازمان مردم‌نهاد در روستای کیخا بود. زمان انجام مصاحبه با نمونه‌های تحقیق دو ماه اول سال ۱۳۹۳ بود. در حین مصاحبه و با کسب موافقت نمونه‌ها، صحبت‌های مصاحبه‌شوندگان ضبط و عکس و فیلم هم تهیه شد. در مدت دو ماه رفت‌وآمد به روستا با ۱۶ نفر از اعضای فعال سازمان محلی مصاحبه شد و از نفر شانزدهم به بعد به دلیل تکراری شدن اطلاعات گرفته‌شده کار مصاحبه به پایان رسید. برای اطمینان از روایی و پایایی داده‌ها از چند روش به طور هم‌زمان استفاده شد. هنگام جمع‌آوری داده‌ها از روش‌هایی چون بررسی اسناد و مدارک، مصاحبه، تهیه عکس، فیلم و ضبط صدا بهره گرفته شد و زنجیره‌ای از مدارک به وجود آمد. نتایج حاصل از مصاحبه‌ها برای تأیید یا اصلاح به شرکت‌کنندگان و کارشناسان پروژه منارید بازگردانده شد. در نهایت محقق پایگاهی داده‌ای شامل روش‌ها، اسناد و مدارک، دست‌نوشته‌ها، عکس و فیلم و صداهای ضبط‌شده به وجود آورد. با توجه به ماهیت کیفی تحقیق حاضر، جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت هم‌زمان صورت گرفت. پس از انجام مصاحبه‌ها و رسیدن به نقطه اشباع نظری کار جمع‌آوری اطلاعات پایان یافت. سپس مصاحبه‌های ضبط‌شده چندین بار شنیده و یادداشت‌برداری انجام شد و داده‌های تکراری از مفاهیم اصلی حذف شد. داده‌های

تشکل‌ها برای اعضای خویش فراهم می‌کنند. مادرینگ بالسترو و همکاران (Madrigal-Ballester, Alpizar & Schluter, 2013:43-56) طی مطالعات خود در کاستاریکا به بررسی نقش سازمان مردم‌نهاد محلی در تأمین آب آشامیدنی در منطقه پرداختند. از نتایج این تحقیق می‌توان به تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر رضایتمندی افراد در این موضوع، نقش دولت و زیرساخت‌های دیگر و درک مصرف‌کنندگان خانگی از کیفیت آب اشاره کرد.

بررسی مجموع تحقیقات انجام‌شده حاکی از آن است که هیچ تحقیقی شرایط و تحولاتی را که منجر به بروز تشکلی محلی شود و آثاری که این تشکل می‌تواند بر زندگی مردم محلی داشته باشد، به صورت نظام‌مند بررسی نکرده است. دیگر اینکه تحقیقات انجام‌شده بیشتر بر آثار و پیامدهای تشکل‌های محلی موجود متمرکز شده‌اند و از شرایط و فرایندهای تشکیل چنین تشکل‌هایی غفلت شده است. با توجه به آنچه گفته شد، مطالعه حاضر با هدف بررسی شرایط، تعاملات و پیامدهای تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا انجام شده است. اهالی این روستا از سال ۱۳۹۰ به صورت داوطلبانه و خودجوش به تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای خود اقدام کرده‌اند. عوامل متعددی در تشکیل یک سازمان مردم‌نهاد دخیل است. با توجه به مدل پارادایمی استراوس و کربین (Straus & Corbin, 2011) این عوامل را می‌توان در سه بخش شرایط (زمینه‌ای، علی و مداخله‌گر)، تعاملات و پیامدها بررسی کرد. شرایط مجموعه رویدادها و حوادثی است که موقعیت‌ها و امور مربوط به یک پدیده را خلق می‌کنند.

در این تحقیق، پدیده همان تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی است. شرایط علی، رویدادها و وقایعی است که بر پدیده اثر می‌گذارند. به عبارت دیگر، شرایط علی، علت اصلی به‌وجود آمدن پدیده مورد مطالعه است. شرایط زمینه‌ای بیشتر به زمینه مورد مطالعه مربوط می‌شوند و شرایط مداخله‌گر، شرایط بیرونی اثرگذار بر بروز پدیده هستند. تعاملات، پاسخ‌هایی هستند که افراد یا گروه‌ها به مسائل و رویدادهایی می‌دهند که تحت آن شرایط پدید می‌آیند. در تحقیق حاضر، تعاملات به راهبردهایی اطلاق شده است که مردم محلی تحت تأثیر به‌وجود آمدن سازمان مردم‌نهاد محلی از خود بروز می‌دهند. در نهایت پیامدها نتایج اعمال و تعاملات مردم هستند. در این تحقیق پیامدها آثار و تبعات تشکیل سازمان مردم‌نهاد در زندگی مردم محلی است.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ ماهیت از نوع تحقیقات کیفی است و از روش‌شناسی مطالعه موردی استفاده شده است. روستای کیخا مورد مطالعه و واحد تجزیه و تحلیل در این پژوهش اهالی ساکن در روستای کیخا هستند که در سازمان مردم‌نهاد عضویت دارند. جامعه آماری تحقیق حاضر تمامی اعضای پیشروی سازمان

10. Purposive sampling
11. Theoretical sampling
12. Snowball or chain sampling
13. Interviews
14. Observations
15. Documentary methods

یافته‌ها

نتایج تحقیق در سه قسمت یافته‌های توصیفی نمونه‌های مصاحبه‌شده، استفاده از فن شمارش و کدگذاری ارائه شده که در ادامه به شرح آن پرداخته شده است.

یافته‌های توصیفی نمونه‌های مصاحبه‌شده

ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای افراد مصاحبه‌شده بر حسب جنسیت، سن، تحصیلات، شغل، سرپرست خانوار و تعداد اعضای خانوار در جدول شماره ۱ ارائه شده است. طبق این جدول، می‌توان گفت زنان در مقایسه با مردان تمایل بیشتری به حضور و انجام فعالیت در سازمان مردم‌نهاد محلی دارند. اطلاعات موجود در جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که شغل اصلی مردان در روستای کیخا، کشاورزی است. البته برخی از آنان در کنار کشاورزی کارهای دیگری چون رانندگی، دهیاری، باغداری و غیره را نیز انجام می‌دهند. اکثر زنان در روستای کیخا، خانه‌دار هستند و تعداد محدودی از آن‌ها به دلیل مشکلات مالی به کارهای کم‌درآمد دیگری مشغول هستند.

جمع‌آوری‌شده در سه بخش آمار توصیفی، کاربرد فن شمارش و روش کدگذاری تجزیه و تحلیل شدند. در بخش آمار توصیفی ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای مصاحبه‌شوندگان ارائه شد. در ادامه با استفاده از تکنیک شمارش فراوانی عوامل مختلف اقتصادی، آموزشی و غیره در ابعاد سه‌گانه شرایط، تعاملات و پیامدها بررسی شد. در نهایت با استفاده از روش کدگذاری به مفهوم‌سازی، مقوله‌سازی و استخراج مدل نظری تحقیق اقدام شد.

در مرحله اولیه کدگذاری باز، اطلاعات جمع‌آوری‌شده سطر به سطر مطالعه شد و مفاهیم پنهان در آن‌ها به شکل کد استخراج شد. در مرحله دوم این کدگذاری، مفاهیم مشترک و مشابه از نظر معنایی در قالب مقوله‌های عمده، طبقه‌بندی شدند. در مرحله بعد یعنی کدگذاری محوری، مقوله‌های به‌دست‌آمده بر اساس سه وجه شرایطی، تعاملی-فرایندی و پیامدی طبقه‌بندی شدند و در نهایت در مرحله کدگذاری گزینشی با توجه به آنچه به عنوان «خط داستان» مرسوم است، ارتباط منطقی بین مقوله‌ها در قالب ابعاد سه‌گانه مذکور و بر اساس پدیده (مقوله محوری)، بررسی شد.

جدول ۱. ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای مصاحبه‌شوندگان

ردیف	جنسیت	سن	تحصیلات	شغل	سرپرست خانوار	خانوار (نفر)	زمین زراعی
۱	زن	۴۶	بی‌سواد	خانه‌دار	خیر	۶	خیر
۲	زن	۵۲	سیکل	کارگر	بلی	۷	خیر
۳	زن	۵۵	سیکل	آرایشگر	بلی	۳	خیر
۴	زن	۲۸	دیپلم	خانه‌دار	خیر	۵	خیر
۵	زن	۳۶	دیپلم	خانه‌دار	خیر	۶	خیر
۶	زن	۳۳	دیپلم	خانه‌دار	خیر	۵	خیر
۷	زن	۶۶	بی‌سواد	خانه‌دار	خیر	۲	خیر
۸	زن	۶۲	بی‌سواد	خانه‌دار	خیر	۲	خیر
۹	زن	۲۲	لیسانس	بیکار	خیر	۵	بلی
۱۰	زن	۲۹	دیپلم	خانه‌دار	خیر	۴	خیر
۱۱	زن	۳۴	سیکل	خانه‌دار	خیر	۵	خیر
۱۲	مرد	۷۲	بی‌سواد	کشاورز	بلی	۴	بلی
۱۳	مرد	۳۶	دیپلم	کشاورز	بلی	۴	بلی
۱۴	مرد	۴۷	لیسانس	کارمند	بلی	۶	خیر
۱۵	مرد	۳۴	لیسانس	دهیار	بلی	۵	بلی
۱۶	مرد	۵۱	دیپلم	کشاورز	بلی	۶	بلی

جدول ۲. رتبه‌بندی عوامل تشکیل‌دهنده سازمان مردم‌نهاد محلی با استفاده از فن شمارش

رتبه	تکرار (مرتبه)	عوامل	بعد
۱	۳۷	عوامل اجتماعی و فرهنگی	شرایط
۲	۲۴	عوامل اقتصادی	
۳	۲۳	عوامل روان‌شناسی و بهداشتی	
۴	۱۸	عوامل زیست‌محیطی و منابع طبیعی	
۵	۹	عوامل ارزشی و اعتقادی	
۶	۸	عوامل آموزشی	
۱	۲۶	عوامل اجتماعی و فرهنگی	تعاملات
۲	۱۶	عوامل اقتصادی	
۳	۱۵	عوامل روان‌شناسی و بهداشتی	
۴	۱۴	عوامل زیست‌محیطی و منابع طبیعی	
۵	۹	عوامل آموزشی	
۶	۵	عوامل ارزشی و اعتقادی	
۱	۴۷	عوامل اجتماعی و فرهنگی	پیامدها
۲	۳۹	عوامل اقتصادی	
۳	۳۲	عوامل روان‌شناسی و بهداشتی	
۴	۲۲	عوامل زیست‌محیطی و منابع طبیعی	
۵	۲۰	عوامل آموزشی	
۶	۱۳	عوامل ارزشی و اعتقادی	

فن شمارش

محیطی و منابع طبیعی در ابعاد سه‌گانه شرایط، تعاملات و پیامدها استخراج شدند. در صورتی که واژه‌های مربوط به هر یک از عوامل مطرح‌شده، در متن یا در حین مصاحبه یک فرد به دفعات تکرار شده بود، شمارش شد. همان‌طور که از جدول شماره ۲ برمی‌آید، عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی و روان‌شناسی و بهداشتی در ابعاد شرایط، تعاملات و پیامدها به ترتیب رتبه‌های یک، دو و

در پیشینه‌های روش‌شناسی، از فن شمارش با عنوان برجسته‌سازی یاد می‌شود (Fatemi & Karami, 2010:77-97). در این بخش، فراوانی هر یک از عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ارزشی و اعتقادی، آموزشی، روان‌شناسی و بهداشتی و زیست

است. این شرایط در سه دسته طبقه‌بندی شده‌اند که عبارتند از: شرایط علی، بستری‌زمینه‌ای و شرایط مداخله‌گر. در این نوشتار شرایط علی عبارتند از: ارتباط و انسجام درونی و عوامل اقتصادی. شرایط زمینه‌ای شامل بوم‌شناختی و اعتقادات مذهبی و عوامل فرهنگی. به علاوه، نفوذ فناوری و نفوذ بیرونی نیز در شرایط مداخله‌گر طبقه‌بندی شده‌اند. شرایط مذکور به طور کلی و در امتداد با یکدیگر باعث شکل‌گیری پدیده‌ای به نام سازمان مردم‌نهاد محلی شده است. بنابراین ورود سازمان مردم‌نهاد متأثر از این شرایط است. با تشکیل سازمان مردم‌نهاد در منطقه، اهالی در برابر آن تعاملات خاصی را اتخاذ کردند.

تعاملات مذکور عبارتند از: نظارت و ارزیابی مردم و تضادهای داخلی. با ورود سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا، اهالی به چندین طریق با آن تعامل پیدا کردند که از مهم‌ترین آن تعامل مردم با مردم و مردم با مسئولان است. مردم روستای کیخا در تمام مراحل برنامه حضور فعال دارند و نظرات و راه‌حل‌های پیشنهادی خود را ارائه می‌دهند و در تصمیم‌گیری‌ها، مشارکتی فعال دارند. اهالی روستا از تجارب قبلی خود درس گرفته‌اند و فعالیت‌ها و روند انجام آن‌ها را با تعصب و جدیت خاصی پی می‌گیرند و اگر مسئولان مربوطه در کارهای خود در قبال سازمان مردم‌نهاد محلی کوتاهی کنند به آن‌ها گوشزد

سه را به خود اختصاص داده‌اند. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از تکنیک شمارش، می‌توان گفت که زنان روستای کیخا بر عوامل اجتماعی و فرهنگی بیشترین تأکید را کرده‌اند و بر انجام کارهای مشارکتی و دورهم‌نشینی علاقه فراوانی از خود نشان دادند و در مقابل مردان روستا بیشتر بر جنبه اقتصادی تأکید کردند.

کدگذاری

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری (باز، محوری و گزینشی) استفاده شد. در مرحله اول و دوم کدگذاری باز در مجموع ۱۲۴ مفهوم و ۱۴ مقوله از داده‌های حاصل از مصاحبه به دست آمد (جدول شماره ۳). این مقوله‌ها عبارتند از: «ارتباط و انسجام درونی»، «پیامدهای آموزشی و یادگیری»، «توانمندی زنان»، «نفوذ فناوری»، «نظارت و ارزیابی مردم»، «نفوذ بیرونی»، «اعتقادات مذهبی و عوامل فرهنگی»، «شرایط بوم‌شناختی»، «تضادهای داخلی»، «عوامل اقتصادی»، «پیامدهای بهداشتی و زیست‌محیطی»، «پیامدهای اجتماعی و جهان‌شمیری»، «پیامدهای اقتصادی و عمران روستایی» و «پیامدهای روان‌شناسی».

بر اساس تصویر شماره ۲ می‌توان گفت که پیدایش سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا تحت تأثیر شرایط خاصی بوده

جدول ۳. مفاهیم و مقوله‌های استخراج شده از مصاحبه‌ها

مقوله‌ها	ردیف	مفاهیم	مقوله‌ها	ردیف	مفاهیم
ارتباط و انسجام درونی	۱	اتحاد و همبستگی	شرایط بوم‌شناختی	۱۸	کم‌آبی و خشکسالی
	۲	احساس توانمندی اهالی		۱۹	نداشتن زمین زراعی
	۳	خودجوش و داوطلبانه‌بودن در تشکیل سازمان		۲۰	بلایای طبیعی
	۴	مردم‌نهاد محلی		۲۱	قطع درختان
	۵	حفظ روابط		۲۲	خاک و بستر مناسب برای کشت انواع محصولات
	۶	اعتقاد به تعاون و همکاری		۲۳	مشکلات رفت‌وآمد به شهر
	۷	هم‌ریشه بودن		۲۴	نبود عدالت سیاسی
پیامدهای آموزشی و یادگیری	۸	مؤثر بودن فرزندان در انتقال دانش به والدین	اعتقادات مذهبی و عوامل فرهنگی	۲۵	اعتقادات مذهبی قوی
	۹	همفکری جوانان		۲۶	اعتقاد به دعانویسی
	۱۰	نقش دانش بومی		۲۷	ضعف در اعتقادات
	۱۱	روشنگری کارشناسان		۲۸	توجه به محارم
	۱۲	اشتراک اطلاعات		۲۹	ضعف اعتقادی بچه‌ها
	۱۳	کسب تجربه در سفر		۳۰	تعصبی‌بودن مردان نسبت به زنان
	۱۴	ارتباط مردم با مسئولان و نقش آن در یادگیری		۳۱	توسل به ائمه اطهار
	۱۵	فنون جدید کشت‌وکار		۳۲	فراگیری قرآن
	۱۶	افزایش رقابت تحصیلی		۳۳	خشنودی از اعتقادات مذهبی فرزندان
	۱۷	ارتقای آگاهی ترویجی		۳۴	قناعت
			۳۵	مناعت طبع داشتن	
			۳۶	تأکید روی سنت‌ها	

مفاهیم	ردیف	مقوله‌ها	ردیف	مفاهیم	ردیف	مقوله‌ها
				استقلال شخصیتی زنان	۳۷	
افزایش درآمد در آینده	۷۰			پشتیبانی زنان	۳۸	
بهبود وضعیت مالی	۷۱			روحیه گرفتن زنان	۳۹	
گرایش به مشاغل جدید	۷۲			سخت‌کوشی زنان	۴۰	
تنوع شغلی	۷۳			امیدواری زنان	۴۱	
وجود صندوق محلی	۷۴			نیاز زنان به راهنما و تسهیلگر زن	۴۲	
کاهش ریسک	۷۵			ثبت سازمان محلی زنان	۴۳	
جذب حمایت مالی برای خرید گلخانه	۷۶			کارگروهی زنان	۴۴	
بهبود عمران روستا	۷۷			خود اشتغالی زنان	۴۵	
لزوم صنایع روستایی	۷۸			اظهار نظر و حضور مؤثر دختران	۴۶	
مشکل رفت‌وآمد به شهر	۷۹			مؤثر بودن زنان در توجیه همسرانشان	۴۷	
نبود عدالت سیاسی	۸۰			حضور زن در جامعه	۴۸	
خودکفایی	۸۱			استقلال طلبی کاری زنان	۴۹	
				مشاوره گرفتن زنان از یکدیگر	۵۰	
حضور افراد فعال و بانفوذ در روستا	۸۲			نفوذ ماهواره	۵۱	
نفوذ سیاسی	۸۳			نفوذ فناوری اطلاعات	۵۲	
وجود کارشناسی دلسوز	۸۴			وجود امکانات رفاهی	۵۳	
حضور مداوم مسئولان	۸۵			زندگی ماشینی	۵۴	
				اصرار در کار	۵۵	
				نیاز به حمایت معنوی مسئولان	۵۶	
				اعتماد به کارشناسان پروژه منارید	۵۷	
افزایش حس همدلی	۸۶			جدیت در پیگیری امور	۵۸	
سخت‌کوشی	۸۷			پیگیری اهالی و لزوم پاسخ‌گویی مسئولان	۵۹	
امید به آینده پروژه	۸۸			تعقیب اهداف یکسان	۶۰	
رؤیابرداری	۸۹			واقع‌بینی اهالی	۶۱	
افزایش آرزوها و انتظارات فرزندان	۹۰			شفاف‌سازی در عمل	۶۲	
توجه به آینده فرزندان	۹۱			کنترل و نظارت فعالیت‌های سازمان محلی	۶۳	
رهایی از افسردگی	۹۲			دریافت‌نکردن نتایج قابل انتظار از پروژه‌های قبلی	۶۴	
خودباوری	۹۳			مقبولیت عمومی مدیر سازمان محلی	۶۵	
نبود فرهنگ انتقادپذیری	۹۴			مشارکت در تدوین برنامه	۶۶	
دلسردی و ناامیدی	۹۵			ترسیم نقشه راه	۶۷	
				الگوبرداری از موارد موفق	۶۸	
				حمایت‌نکردن سازمان‌های دیگر	۶۹	
توانایی اخذ تصمیم‌های مناسب	۱۱۱			رقابت منفی	۹۶	
کار گروهی	۱۱۲			منفی‌گرایی	۹۷	
نمونه‌بودن روستا	۱۱۳			منفعت‌طلبی شخصی	۹۸	
لزوم خوداتکایی	۱۱۴			خودپسندی	۹۹	
تلاش برای تلاوم پروژه	۱۱۵			بیاعتمادی به آشنایان	۱۰۰	
شهرت بین‌المللی روستا	۱۱۶			ضعف و ناامیدی از پروژه	۱۰۱	
حضور میهمانان خارجی	۱۱۷			تمایل به کارهای انفرادی و خانوادگی	۱۰۲	
ارتباط با سازمان‌های مختلف	۱۱۸			سردی روابط	۱۰۳	
تبلیغ و اطلاع‌رسانی	۱۱۹					

مفهومها	ردیف	مفاهیم	ردیف	مفهومها
فقر اقتصادی	۱۲۰	توجه به کیفیت محصولات بومی	۱۰۴	پیامدهای بهداشتی و زیست‌محیطی
ترک تحصیل به دلیل فقر	۱۲۱	بهبود بهداشت محیط	۱۰۵	
مشکل در فروش محصولات محلی	۱۲۲	استفاده از کودهای ارگانیک	۱۰۶	
نبود بازار محلی	۱۲۳	استعمال نکردن دخانیات	۱۰۷	
گرفتن یارانه دولتی	۱۲۴	توجه به حفظ منابع طبیعی	۱۰۸	
		توجه به سلامتی و تندرستی	۱۰۹	
		بهبود وضعیت بهداشتی	۱۱۰	

مجله پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

اهالی روستای کیخا مردمانی همدل و با پشتکار فراوان هستند که ارتباط خوبی با خود و با دیگر افراد در داخل و خارج روستا برقرار می‌کنند و سعی در حفظ روابط و ارتقای آن دارند.

عوامل اقتصادی هم به عنوان یکی دیگر از شرایط علی تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا شناخته شد. فقر اقتصادی، ترک تحصیل به دلیل فقر، مشکل در فروش محصولات، نبود بازار محلی و گرفتن یارانه دولتی از نشانگرهای این عامل محسوب می‌شود. در تحقیق سروری و همکاران (Sarvar, Mousavi & Daniali, 2011:117-137) با عنوان «بررسی رابطه مشارکت محلی و توسعه روستایی» از اتحاد و همبستگی به عنوان یکی از شاخص‌های اساسی در انسجام روستا نام برده شده است. البته در تحقیق ایشان اتحاد و همبستگی بین اهالی به عنوان نتیجه و پیامد آمده است، ولی در تحقیق حاضر اتحاد و همبستگی روستای کیخا دلیل تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در این روستاست.

از دیگر شرایط تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی، نفوذ فناوری و نفوذ بیرونی است که به عنوان شرایط مداخله‌گر هستند. نفوذ فناوری در روستا سبب شده است اهالی به بسیاری از موضوعات آگاه شوند و دامنه اطلاعاتشان گسترش یابد. شایان ذکر است که روستای کیخا افرادی با نفوذ سیاسی زیاد نیز وجود دارند که باعث پیشبرد بسیاری از کارهای روستا شده‌اند و توجه مسئولان را به روستای کیخا جلب کرده‌اند. ورود سازمان مردم‌نهاد محلی به روستای کیخا با پذیرش و در عین حال با نگرانی اندکی از طرف مردم این روستا همراه بوده است؛ به این ترتیب که در کنار مزیت‌های زیادی که تشکیل این سازمان برای مردم به همراه داشته است، برخی از مصاحبه‌شوندگان معتقد بودند که این پدیده، باعث ایجاد برخی تضادهای داخلی نیز شده است. همین موضوع باعث شد تا در فرایند پذیرش و فعالیت این سازمان مقاومت‌هایی به وجود آید.

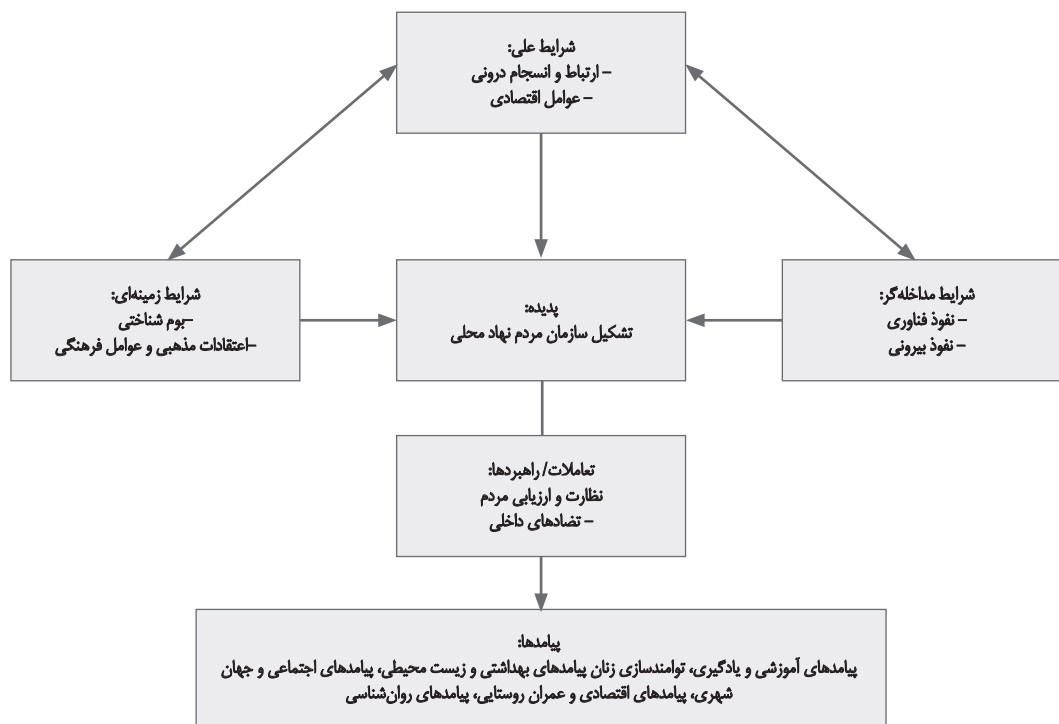
این مقاومت‌ها ناشی از تعاملات مردم با مردم در قالب تضادهای درون روستایی است که عبارتند از: ارجحیت خانواده به فامیل، حفظ منافع شخصی، پشتیبانی در حد حرف نه

می‌کنند و از آن‌ها می‌خواهند که در برابر تمام برنامه‌ها و فعالیت‌ها پاسخگو باشند. در این فرایند، سازمان مردم‌نهاد محلی برای مردم روستای کیخا پیامدها و نتایجی به همراه داشته است که می‌توان پیامدهای مذکور را همان‌طور که در الگو نمایان است، در مقوله‌های زیر دسته‌بندی کرد: پیامدهای آموزشی و یادگیری، توانمندی زنان، پیامدهای بهداشتی و زیست‌محیطی، پیامدهای اجتماعی و جهان‌شهری، پیامدهای اقتصادی و عمران روستایی و پیامدهای روان‌شناسی.

علاوه بر این، می‌توان پیامدهای دیگری نظیر توسعه رسانه‌های مدرن، افزایش تعاملات برون‌مرزی و رشد و توسعه منطقه را نیز برشمرد. این پیامدها از دید اهالی روستای کیخا مثبت و کارکردی هستند. بنابراین، تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا از نظر اهالی مثبت تلقی شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

در روستای کیخا یکی از مهم‌ترین شرایط زمینه‌ای، شرایط بوم‌شناختی است. مشکلات بوم‌شناختی شامل کم‌آبی و خشکسالی، نداشتن زمین زراعی، بلایای طبیعی، قطع درختان، خاک و بستر مناسب برای کشت انواع محصولات، مشکلات رفت‌وآمد به شهر و نبود عدالت سیاسی است. محمدپور (Mohammadpour, 2013) نیز در تحقیق خود از مشکلات بوم‌شناختی (کوهستانی بودن، خشن بودن منطقه، دره‌های عمیق، آب‌وهوای گرم و خشک) به عنوان یکی از شرایط زمینه‌ای ورود نوسازی به منطقه هه‌ورامان در استان کردستان یاد کرد. مشکلات بوم‌شناختی در روستای کیخا به مانند جامعه هه‌ورامان مانعی برای پیشرفت و توسعه منطقه به حساب می‌آید. از جمله شرایط زمینه‌ای دیگر که بر تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا مؤثر بوده است، اعتقادات مذهبی و عوامل فرهنگی است که مردم روستای کیخا بر آن تأکید فراوانی داشتند. اهالی روستای کیخا در مقایسه با مناطق دیگر اعتقادات مذهبی و فرهنگ بالایی دارند و دلیل پیشرفت روستا را فرهنگ خوب مردم آن می‌دانند. در روستای کیخا، مسئله ارتباط و انسجام درونی اهمیت فراوانی دارد و به عنوان شرایط علی تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی تعیین شد.

تصویر ۲. الگوی نظری تحقیق: شرایط، تعاملات و پیامدهای تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا (منبع: یافته‌های پژوهش، ۲۰۱۴)

یافتند که اطلاع‌رسانی، بازدیدها، برگزاری نشست‌ها، برگزاری کارگاه‌های متعدد بسیج محلی و برگزاری تورهای آموزشی برای آموزش شغل‌های درآمدزا در جوامع روستایی مؤثر است. یکی از پیامدهای مهم تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا توانمندی زنان است.

زنان روستای کیخا در پی اثبات شخصیت و توان خود هستند تا به جایگاه والایی برسند که در ذهنشان پرورش داده‌اند. در همین راستا امین و پبلی (Amin & Pebley, 1994:129-154) در تحقیق خود به قدرت تصمیم‌گیری بیشتر زنان روستایی در مقایسه با مردان اشاره کرده‌اند. در روستای کیخا نیز زنان استقلال‌طلبی کاری، خوداشتغالی و قدرت تصمیم‌گیری زیادی دارند. یکی دیگر از نتایج مثبت تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا، پیامدهای اجتماعی و جهان‌شهری است. این پیامدها عبارتند از: توانایی اخذ تصمیم‌های مناسب، کارگروهی، نمونه‌بودن روستا، لزوم خوداتکایی، تلاش برای تداوم پروژه، شهرت بین‌المللی روستا، حضور میهمانان خارجی، ارتباط با سازمان‌های مختلف و تبلیغ و اطلاع‌رسانی. اهالی روستای کیخا بر این باورند که وجود مشاغل جدید غیر از کشاورزی باعث بهبود سطح زندگی اقتصادی آن‌ها شده است. هاشمی و همکاران (Hashemi, et al., 2013:12) در تحقیق خود با عنوان «توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر نهادهای محلی» بیان کردند که کارآفرینی به عنوان یکی از راهبردهای توسعه، می‌تواند به بهره‌گیری از ظرفیت‌ها

عمل، صداقت‌نداشتن، چشم و هم‌چشمی، خودپسندی و خودبزرگ‌بینی، منفی‌گرایی، بی‌اعتمادی، انتقادپذیری و ستیزه‌طلبی. تعاملات مردم با مسئولان در قالب نظارت و ارزیابی قرار گرفته است که بخشی از تعاملات مثبت به حساب می‌آید؛ مانند پیگیری و جدیت در کار، الگوبرداری از پروژه‌های موفق، ارائه راه‌حل‌های مناسب، اصرار در کار، تجربه از پروژه‌های ناموفق قبلی، شفاف‌سازی، واقع‌بینی اهالی، کنترل و نظارت فعالیت‌های سازمان، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و اعتماد به کارشناسان. تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا برای مردم این منطقه پیامدهایی را به همراه داشته است.

این پیامدها که در مجموع به بهبود وضعیت و افزایش سطح زندگی آن‌ها منجر شده است که عبارتند از: پیامدهای آموزشی و یادگیری، توانمندی زنان، پیامدهای اجتماعی و جهان‌شهری، پیامدهای اقتصادی و عمران روستایی، پیامدهای بهداشتی و زیست‌محیطی و پیامدهای روان‌شناسی. تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی باعث ایجاد آثار مثبت چشمگیر آموزشی و یادگیری بر روی اهالی روستای کیخا شد که از جمله آن‌ها مؤثر بودن فرزندان در انتقال دانش، همفکری جوانان، نقش دانش بومی، روشنگری کارشناسان، اشتراک اطلاعات، کسب تجربه در سفر، ارتباط مردم با مسئولان و نقش آن در یادگیری، فنون جدید کشت‌وکار را می‌توان نام برد. عبدی‌نژاد و همکاران (Abdinejad, Pouyafar & Haderbady, 2011) در تحقیق خود به این نتیجه دست

توجیهی برای جلوگیری از بروز این تضادها اقدام کنند.

۲- فقر اقتصادی منطقه، مشکل فروش محصولات بومی و نبود بازار محلی در روستا از جمله مشکلات اقتصادی در روستای کیخا است. برای رفع این مشکل تمهیدات لازم به منظور فروش محصولات بومی مردم روستا با هماهنگی دستگاه‌ها و نهادهای مربوطه از قبیل سازمان تعاون روستایی، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و غیره انجام شود.

۳- با توجه به اهمیت مقوله اجتماعی و فرهنگی در ابعاد سه‌گانه شرایط، تاملات و پیامدهای ایجاد سازمان مردم‌نهاد محلی در مقایسه با عوامل اقتصادی و با توجه به انطباق این نتیجه با روح حاکم بر سازمان‌های غیردولتی (غیرانتفاعی بودن) پیشنهاد می‌شود تا به منظور ماندگاری این قبیل سازمان‌ها به عوامل ذکر شده توجه بیشتری شود.

۴- اعتمادسازی بین سازمان‌های دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد محلی، به ماندگاری و بقای سازمان‌های مردم‌نهاد محلی کمک می‌کند. در همین راستا پیشنهاد می‌شود تا سازمان‌های دولتی درگیر در پروژه منارید ضمن تقویت انسجام درون و برون‌سازمانی، حمایت‌ها و پشتیبانی‌های لازم از سازمان مردم‌نهاد محلی را فراهم کنند.

تشکر و قدردانی

مقاله حاضر مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد در دانشگاه تربیت مدرس است. بدینوسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه تربیت مدرس به خاطر تأمین بخشی از هزینه‌ها و از همه مصاحبه‌شوندگان روستای کیخا برای همکاری در جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز تحقیق تشکر و قدردانی می‌گردد.

و فرصت‌های سودآور و کشف‌نشده منجر شود. پیامدهای زیست‌محیطی شامل توجه به حفظ محیط زیست، استفاده از کودهای طبیعی و توجه به کیفیت محصولات بومی است. امروزه اهالی به این دیدگاه رسیدند که در کنار باورهای زیست‌محیطی و دانش بومی خود، دانش نوین حفاظت از منابع طبیعی را بپذیرند و به‌درستی از آن استفاده کنند.

در تحقیق گراوندی و همکاران (Geravandi, Papzan & Afsharzadeh, 2012:67-78) با عنوان مدل‌سازی توسعه پایدار زیست‌محیطی به مفاهیمی همچون اجرای طرح‌های زیست‌محیطی، وجود افراد کلیدی، نهادهای محلی و سازمان‌های دولتی حامی محیط زیست، وجود باورهای زیست‌محیطی و وجود دانش بومی و تجربیات قبلی زیست‌محیطی در روستا اشاره شده است. در نهایت آخرین پیامد، از پیامدهای تشکیل سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا، پیامدهای روان‌شناسی بود. افزایش حس همدلی، سخت‌کوشی، امید به آینده پروژه، رؤیادری، افزایش آرزوها و انتظارات فرزندان، توجه به آینده فرزندان، رهایی از افسردگی، خودباوری، نبود فرهنگ انتقادپذیری و دلسردی و ناامیدی شاخص‌های این پیامد بودند.

در نگاهی کلی می‌توان گفت که سازمان مردم‌نهاد محلی در اصل پدیده‌ای خارجی یا غیربومی است که جزو منابع خارجی روستا قلمداد می‌شود؛ زیرا تحت تأثیر مداخله «پروژه منارید» و «سازمان غیردولتی توسعه یاران‌مهر» به وجود آمد، اما رفته‌رفته مردم آن را پذیرفتند و تجربه جدیدی را آغاز کردند. بنابراین سازمان محلی هم منشأ بیرونی و هم منشأ درونی دارد. سازمان مردم‌نهاد محلی به‌مثابه پدیده، ابزاری است که مردم روستای کیخا برای رهایی از مشکلات و بهبود شرایط آن را به وجود آورده‌اند. پیامدهای ورود سازمان مردم‌نهاد محلی برای مردم روستای کیخا در حوزه توسعه پایدار انسانی باعث بهبود و ارتقای سطح زندگی آن‌ها شده است. ارتقای سطح زندگی اجتماعی و فرهنگی، افزایش درآمد، بهبود بهداشت، توانمندی ناشی از آموزش‌های مدرن، حفاظت از محیط‌زیست، توجه به نقش زنان و ابعاد درونی و روانی باعث شده است تا مردم روستای کیخا از سازمان مردم‌نهاد محلی به معنای پدیده‌ای سازنده و مثبت یاد کنند. با توجه به نتایج پژوهش حاضر، به منظور بهبود روند کار سازمان مردم‌نهاد محلی در روستای کیخا، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱- یافته‌ها و مصاحبه‌های تحقیق حاکی از نقش پررنگ‌تر زنان در سازمان مردم‌نهاد محلی مورد مطالعه بود. حضور فعالانه زنان در برخی مواقع باعث ایجاد تضادهایی بین مردان و زنان شده است. به منظور جلوگیری از بروز این تضادها که ممکن است به تضعیف یا غیرفعال شدن سازمان مردم‌نهاد محلی منجر شود، پیشنهاد می‌شود مسئولان دولتی، به‌ویژه مسئولان پروژه منارید، با همکاری اعضای فعال‌تر سازمان مردم‌نهاد در قالب جلسات

References

- Abdinejad, G., Pouyafar, A., & Haderbady, G. (2007). [Participative management and mobilization of local communities (successful experience of international carbon sequestration projects) (Persian)]. Paper presented at The Seminar on Development Planning Participatory on soil and water, Semnan, Iran, 18-19 February 2007.
- Abdollahi, A. (2005). [Analyzing of local communities participation in facilitating programs regarding rural sustainable development. (Persian)] [MSc. thesis]. Tehran: Tarbiat Modares University.
- Amin, S., & Pebley, A. (1994). Gender inequality within households: The impact of a women's development program in 36 Bangladeshi Villages. *The Bangladesh Development Studies*, 22(2-3), 121-154.
- Badri, S. A., Akbarian, S. R., & Ghassabi, M. J. (2013). [The role of local management in physical development of rural settlements (Case study: rural areas of Aran - Bidgool city (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 4(2), 249-276.
- Badri, S. A., Bayat, N., Azizi, F., & Hosseini Roodbaraki, S. B. (2013). [The perceptual cognition of good village model based on qualitative methodology case study: Karafs village, Hamedan province (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 4(4), 749-75.
- Fatemi, M. & Karami, A. (2011). [The impact and causes of drought: A case study (Persian)]. *Iran Agricultural Extension and Education Journal*, 6(2), 77-97.
- Geravandi S, Papzan A, & Afsharzadeh N. (2012). [Modeling sustainable environmental development Using Grounded Theory (Case study: Sharveineh village, Javanroud township) (Persian)]. *Housing and Rural Environment*, 30(136), 67-78.
- Gillham, B. (2000). *Case study research methods (Continuum research methods)*. London: Bloomsbury.
- Hamidi, A. (2012). [Organizational cohesion and strengthen toward integrated management of natural resources (Persian)]. Zahedan: Yaran-e Mehr Development Institute.
- Hashemi, S., Amini, S., Motiei Langroudi, H., Ghadiri Masum, M. & Rezvani, M. (2013). [Development of rural entrepreneurship with emphasis on local institutions (Case study: Behabad, Yazd province) (Persian)]. *Research and Rural Planning*, 2(2), 1-26.
- Madrigal-Ballester, R., Alpizar, F., & Schlüter, A. (2013). Public perceptions of the performance of community-based drinking water organizations in Costa Rica. *Water Resources and Rural Development*, 1-2, 43-56. doi: 10.1016/j.wrr.2013.10.001
- Mahdavi Amiri, M. (2006). [Local government and investigating of state and provincial forums. (Persian)] [MSc. thesis]. Tehran: Shahid Beheshti University.
- Mohammadpour, A. (2013). [Renovation experience (study of change and development in Haw Raman using grounded theory) (Persian)]. Tehran: Jame'e Shenasan.
- Nikkhah, H. A., & Redzuan, M. B. (2010). The role of NGOs in promoting empowerment for sustainable community development. *Journal of Human Ecology*, 30(2), 85-92.
- Richard, B. (2012). *Strategic planning in public and non-profit organizations* [M. Khadem, Persian Trans]. Tehran: Arianna Ghalam Publication.
- Samuel, R., & Thanikachalam, V. (2003). *Non-Governmental Organization (NGOs) spearheading publication in environmental issues*. Paper presented at the Third International Conference on Environment and Health, Chennai, India, 15-17 December 2003.
- Sarvar, R., Mousavi, M. & Daniali, T. (2011). [Relationship of local participation and rural development in Miandoab county: A Case study of Marhamatabad district in Iran (Persian)]. *Journal of Village and Development*, 14(2), 117-37.
- Setayesh, N. (2004). [A forester's guide for extension programs and community involvement. (Persian)]. Tehran: Moje Sabz Publications.
- Shafiee Sabet, N. & Doosti Sabzi, B. (2016). [Assessment of villagers' satisfaction with the quality of services provided by Rural Water and Sewerage Company based on the Servqual model (Case Study: Rural settlements of Delfan counties Lorestan province), (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 7(1), 113-138.
- Srivastava, A., & Paliwal, Y. (2013). Role of NGOs in developing a sustainable environment for the society: In the Indian context. *International Journal of Sustainable Development*, 6(8), 11-20.
- Straus, A. & Corbin, J. (1990). *Basics for qualitative research: Techniques and procedures for grounded theory* [I. Afshar, Persian Trans]. Tehran: Ney Publication.
- Swanson, B. (2008). *Global review of good agricultural extension and advisory services practices*. Rome: Food and Agriculture Organization of United Nations.
- UNDP. (2013). *Experiences in sustainable development capacity promotion*. [N. Esmaeilpour, Persian Trans]. Tehran: Forest, Range and Watershed Management Organization Publication.
- Wright, G., & Anderson, K. (2013). Non-governmental organizations, rural communities and forests: A comparative analysis of community-NGO interactions. *Small-Scale Forestry*, 12, 33-50. doi: 10.1007/s11842-012-9206-
- Yari, N. (2013). [The report of starting MENARID project in Zabol Township, Unpublished report (Persian)]. Zahedan: Natural Resources and Watershed Management Department.